

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В КРЕДИТНИХ СПІЛКАХ

МОХНЯК В. С., БАЧИНСЬКИЙ В. І.

УДК 336.73+336.773+657.633.5

Мохняк В. С., Бачинський В. І. Організація системи внутрішнього контролю в кредитних спілках

У статті розкрито правове регулювання та особливості організації системи внутрішнього контролю діяльності кредитних спілок в Україні. Контроль за фінансово-господарською діяльністю кредитної спілки здійснює Ревізійна комісія, члени якої працюють на громадських засадах. Для проведення внутрішнього аудиту кредитні спілки можуть створювати службу внутрішнього аудиту, яка повинна підпорядковуватись та звітувати Спостережній раді. Така організація системи внутрішнього контролю виявилася неефективною, оскільки не дотримується принцип незалежності. Одним із шляхів удосконалення системи внутрішнього контролю в кредитних спілках є залучення до Спостережної ради на правах штатного працівника спілки – компетентного незалежного фахівця.

Ключові слова: кредитна спілка, система внутрішнього контролю, внутрішній аудит.

Рис.: 1. **Бібл.:** 9.

Мохняк Володимир Степанович – старший викладач, кафедра обліку та аналізу, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: v_mokhnyak@ukr.net

Бачинський Василь Іванович – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, Львівська комерційна академія (вул. Туган-Барановського, 10, Львів, 79005, Україна)

УДК 336.73+336.773+657.633.5

Мохняк В. С., Бачинский В. И. Организация системы внутреннего контроля в кредитных союзах

В статье раскрыто правовое регулирование и особенности организации системы внутреннего контроля деятельности кредитных союзов в Украине. Контроль финансово-хозяйственной деятельности кредитного союза осуществляет ревизионная комиссия, члены которой работают на общественных началах. Для проведения внутреннего аудита кредитные союзы могут создавать службу внутреннего аудита, которая должна подчиняться и отчетываться Наблюдательному совету. Такая организация системы внутреннего контроля оказалась неэффективной, поскольку не соблюдается принцип независимости. Одним из путей совершенствования системы внутреннего контроля в кредитных союзах является привлечение в Наблюдательный совет на правах штатного работника союза – компетентного независимого специалиста.

Ключевые слова: кредитный союз, система внутреннего контроля, внутренний аудит.

Рис.: 1. **Библ.:** 9.

Мохняк Владимир Степанович – старший преподаватель, кафедры учета и анализа, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: v_mokhnyak@ukr.net

Бачинский Василий Иванович – кандидат экономических наук, доцент, заведующий кафедрой бухгалтерского учета, Львовская коммерческая академия (ул. Туган-Барановского, 10, Львов, 79005, Украина)

UDC 336.73+336.773+657.633.5

Mokhnyak V. S., Bachinskiy V. I. Organization of the System of Internal Control in Credit Unions

Regulation and features of the internal control system of Ukrainian credit unions are considered in the article. Control after financially economic activity of credit union is carried out by the Checkup committee the members of which work on the public beginnings. Credit unions for the leadthrough of internal audit can create department of internal audit, which must report to Observant advice. Such organization of the internal checking system appeared uneffective, as principle of independence does not stick to. Bringing in Observant advice the special worker – competent independent specialist is one of ways of improvement of the internal checking system in credit unions.

Key words: credit unions, internal checking system, internal audit.

Pic.: 1. **Bibl.:** 9.

Mokhnyak Vladimir S. – Senior Lecturer, Department of Accounting and Analysis, National University «Lviv Polytechnic» (vul. Stepana Bandery, 12, Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: v_mokhnyak@ukr.net

Bachinskiy Vasilii I. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Accounting, Lviv Academy of Commerce (vul. Tugan-Baranovskogo, 10, Lviv, 79005, Ukraine)

Сучасна економічна криза спровокувала істотне погіршення фінансово-майнового стану більшості фінансових установ, зокрема і кредитних спілок, що супроводжувалось різким зниженням рівнів їхньої ліквідності та платоспроможності. Це мало надзвичайно негативні наслідки для діяльності кредитних спілок (для деяких з них – катастрофічні, тобто ліквідацію), які не подолані й досьогодні. Проте основна причина цього – не економічна криза (вона була лише каталізатором цих процесів), а масове шахрайство з боку керівництва цих організацій. Зазначені аргументи свідчать про наявність значних проблем в організації контролю діяльності кредитних спілок, в тому числі внутрішнього.

Проблеми діяльності кредитних спілок у своїх працях досліджували чимало українських і зарубіжних науковців, зокрема Бабіч В. В., Васильченко О. М.,

Гедз М. Й., Герасимович І. А., Гончаренко О. О., Гриценко О. І., Грубінка І. І., Ковалів В. М., Кочетков В. М., Лютова Г. М., Полякова Л. М., Федорець М. С., Чистякова Л. І., Шишута О. Ю., Ярмош О. А. та багато інших. Проте, об'єктом їхніх наукових досліджень, як правило, були проблеми управління кредитними спілками, організації бухгалтерського обліку чи аудиту за окремими топологічними ділянками тощо. Проблема ж організації системи внутрішнього контролю в кредитних спілках у наукових працях практично не висвітлювалась.

Метою статті є дослідити підходи до організації ефективної системи внутрішнього контролю в кредитних спілках України.

Ефективність функціонування будь-якої організації насамперед залежить від якості виконання її менеджментом своїх ключових функцій – планування, органі-

зування, мотивування, регулювання та контролювання. І хоча контролювання в ланцюжку функцій розташоване на останньому місці, не варто применшувати його значення. Можливість довготермінового масового шахрайства в системі управління кредитними спілками засвідчила неадекватність контролю їхньої діяльності, як зовнішнього, так і внутрішнього.

Зовнішній контроль діяльності кредитної спілки здійснюють:

- ✦ держава, через уповноважені органи – Національну комісію, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Державну податкову службу тощо;
- ✦ аудиторські фірми – незалежні недержавні компанії, які проводять аудит фінансової звітності кредитних спілок відповідно до законодавства України, стандартів аудиту, інших нормативних документів.

Внутрішній контроль у кредитній спілці повинен здійснюватись завдяки функціонуванню відповідної системи, яка є елементом (підсистемою) більш інтегрованої системи управління спілкою загалом. Побудова системи управління кредитною спілкою загалом, та системи її внутрішнього контролю зокрема, мають відповідати вимогам таких основних законодавчо-нормативних документів:

- ✦ Закону України «Про кредитні спілки» від 20.12.2001 р. № 2908-III (надалі Закон № 2908-III);
- ✦ методичних рекомендацій щодо проведення внутрішнього аудиту фінансових установ, затверджених Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 27.09.2005 р. № 4660 (надалі Рекомендації № 4660).

Відповідно до Закону № 2908-III найвищим органом управління кредитною спілкою є Загальні збори її членів, яким підпорядкована і підзвітна Спостережна рада. У свою чергу, Спостережна рада формує Правління кредитної спілки, яке є її виконавчим органом, і Кредитний комітет, як спеціальний орган, відповідальний за організацію кредитної діяльності спілки.

Контроль за фінансово-господарською діяльністю кредитної спілки здійснює Ревізійна комісія, яка підзвітна і відповідальна перед Загальними зборами членів

кредитної спілки. Склад членів Ревізійної комісії чисельністю не менше трьох осіб, які працюють на громадських засадах, обирають Загальні збори [1].

До складу Ревізійної комісії не можуть входити члени Спостережної ради, правління, кредитного комітету та особи, які перебувають з кредитною спілкою у трудових відносинах. Така вимога Закону № 2908-III, на нашу думку, спрямована на забезпечення необхідного рівня незалежності Ревізійної комісії як контрольного органу.

Відповідно до Рекомендацій № 4660 для проведення внутрішнього аудиту діяльності кредитної спілки доцільно створити відповідний структурний підрозділ – службу внутрішнього аудиту. Згідно з цим нормативним документом, служба внутрішнього аудиту повинна бути підпорядкована та підзвітна наглядовому органу кредитної спілки [2]. Таким органом фактично є Спостережна рада.

Отже, враховуючи вимоги законодавчо-нормативних документів, організаційну структуру управління кредитною спілкою можна зобразити так (рис. 1).

Проаналізувавши організаційну структуру управління кредитною спілкою та повноваження й завдання її окремих структурних підрозділів щодо здійснення контролю, можна зробити такі висновки:

- ✦ внутрішній контроль діяльності кредитної спілки, більшою чи меншою мірою, здійснюють усі управлінські структурні підрозділи;
- ✦ у структурі управління кредитною спілкою виділено два органи (підрозділи), функції яких полягають виключно у здійсненні внутрішнього контролю – Ревізійну комісію та Службу внутрішнього аудиту.

Проте, враховуючи досвід діяльності українських кредитних спілок, така організація системи внутрішнього контролю виявилася неефективною, особливо зважаючи на виявлені численні шахрайства управлінського персоналу. На нашу думку, це зумовлено як мінімум двома такими причинами:

- 1) неналежний рівень незалежності Служби внутрішнього аудиту. Ця служба безпосередньо підпорядкована Спостережній раді, яка хоча є наглядовим орга-

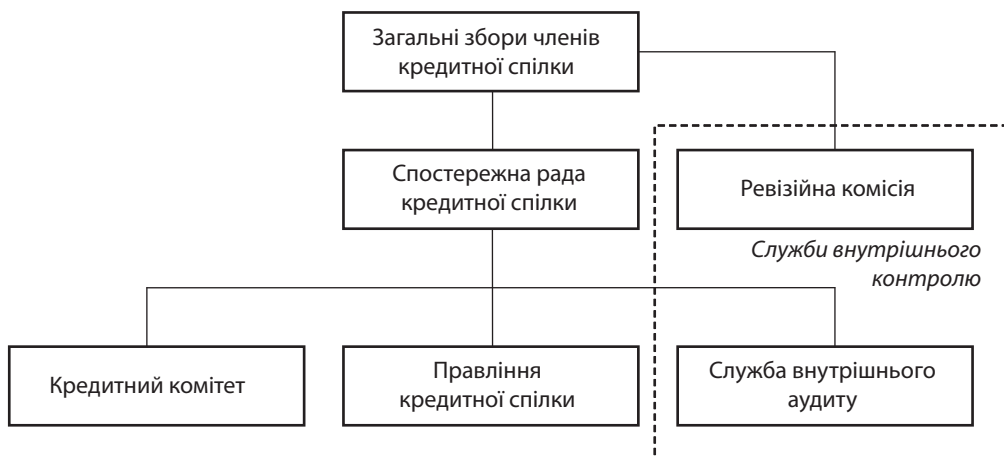

Рис. 1. Організаційна структура управління кредитною спілкою

ном, проте фактично здійснює контроль і координацію діяльності кредитної спілки в період між зібраннями Загальних зборів членів спілки. Тому, якщо члени Спостережної ради вчиняють злочинні шахрайські дії, то служба внутрішнього аудиту, як підконтрольний їм підрозділ, не завжди може цьому протидіяти;

2) неналежний рівень компетентності членів Ревізійної комісії. У зв'язку з тим, що Ревізійна комісія здійснює свої повноваження на громадських засадах, її склад формується, як правило, із членів кредитної спілки (професійні контролери безкоштовно працювати не будуть), а серед них не завжди є компетентні фахівці з контролю.

Таким чином, незалежний контроль діяльності кредитної спілки здебільшого проводять некомпетентні в цьому люди, а компетентний контроль не має необхідного рівня незалежності.

Пошук способів вирішення означеної проблематики потребує аналізу сучасних поглядів науковців, практиків і експертів на організацію системи внутрішнього контролю на підприємствах загалом без урахування галузевої приналежності, а потім методом дедукції перенесення отриманих результатів на кредитні спілки.

В. П. Пантелеєв та М. Д. Корінко у своїй монографії [3, с. 70] вказують, що службу внутрішнього аудиту має очолювати віце-президент з внутрішнього аудиту, який підпорядкований спостережній раді. Проте вибудована ними структура управління підприємством (зважаючи на відображені лінійні зв'язки) фактично вводить службу внутрішнього аудиту в систему виконавчих органів управління.

Імперативні документи розвинених держав (ЄС, США тощо) містять досить жорсткі вимоги до побудови системи внутрішнього контролю підприємств, особливо публічних. Після низки корпоративних скандалів, пов'язаних зі зловживаннями в управлінні фінансами та звітності, що відбулися на початку 2000-х рр. у відомих транснаціональних корпораціях, уряди розвинених держав почали більше уваги концентрувати на регулюванні систем внутрішнього контролю таких компаній, в результаті чого було ухвалено відповідні законодавчо-нормативні документи:

- ✦ у США – закон Сарбейнса-Окслі (SOXs, 2002 р.);
- ✦ у Великобританії – комбінований кодекс корпоративного управління, виданий Радою з фінансової звітності (оновлений у 2008 р.);
- ✦ у ЄС – 8-ма Директива закону про компанії (2006 р.) [4].

Відповідно до цих імперативних документів система внутрішнього контролю повинна бути невід'ємним компонентом інтегрованої системи управління ризиками та корпоративного управління. Передовий досвід організації системи внутрішнього контролю в публічних компаніях передбачає створення в їх системах управління кількох органів і структурних підрозділів, відповідальних за його проведення [4]:

- ✦ *Аудиторський комітет* – орган контролю в складі Ради директорів, який здійснює нагляд за функціонуванням системи внутрішнього конт-

ролю. Визначальною особливістю цього органу є формування його складу виключно з незалежних директорів, що має забезпечити високий рівень незалежності їхнього контролю;

- ✦ *Служба внутрішнього аудиту* – підрозділ, безпосередньо підпорядкований і підзвітний Аудиторському комітету. Саме за допомогою Служби внутрішнього аудиту Аудиторський комітет здійснює функцію нагляду та оцінювання ефективності функціонування системи внутрішнього контролю компанії;
- ✦ *Централізований підрозділ з внутрішнього контролю* – підрозділ, підпорядкований виконавчому органу управління компанією (фінансовому директору тощо), який здійснює безпосереднє впровадження системи внутрішнього контролю, документування політик і процедур контролю, а також дотримання вимог контролю іншими підрозділами тощо.

Така форма організації системи внутрішнього контролю дає змогу досягнути необхідного рівня ефективності за рахунок забезпечення як необхідного рівня незалежності, так і достатньої компетентності. Вона є досить складною і потребує значних коштів для фінансування витрат, пов'язаних з її функціонуванням. Безперечно, невеликі кредитні спілки не мають достатніх фінансових можливостей для забезпечення організації діяльності такої системи контролю, проте ключові принципи її побудови, а саме: дворівнева архітектура контролю – здійснення контролю спеціальним централізованим підрозділом і нагляд за його діяльністю незалежним компетентним органом, можна використати в організації системи внутрішнього контролю кредитних спілок.

ВИСНОВКИ

Масові шахрайства з боку менеджменту кредитних спілок засвідчили неефективність системи контролю їхньої діяльності як зовнішнього, так і внутрішнього. Внутрішній контроль у кредитних спілках повинен здійснюватись як безпосередньо виконавчими органами її управління (Правлінням, Кредитним комітетом, бухгалтерською службою тощо) за напрямками відповідно до їхніх повноважень, так і спеціалізованими структурними підрозділами чи органами – Ревізійною комісією та Службою внутрішнього аудиту. Неефективність такої організації системи контролю зумовлена неналежним рівнем незалежності служби внутрішнього аудиту та можливим низьким рівнем компетентності Ревізійної комісії.

Передовий досвід організації системи внутрішнього контролю в провідних суспільно-важливих компаніях передбачає її формування зі складною багаторівневою структурою, що потребує значних витрат фінансових ресурсів. Безперечно, не всі кредитні спілки можуть понести витрати на утримання такої системи контролю, проте ключові її переваги можуть застосувати. Зокрема, одним із напрямів удосконалення організації системи внутрішнього контролю в кредитних спілках могло б стати залучення до незалежного контрольного органу – Спостережної ради – компетентного незалежного фахівця, але це можливе за умови, що такий фахівець буде

працювати не на громадських засадах, а як штатний працівник спілки. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 р. № 2908-III.

2. Методичні рекомендації щодо проведення внутрішнього аудиту фінансових установ: Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 27.09.2005 р. № 4660.

3. **Пантелеєв В. П.** Внутрішній аудит : навч. посіб. / В. П. Пантелеєв, М. Д. Корінко. За ред. проф. В. О. Шевчука. – К. : ДАСОА Держкомстату України, 2006. – 247 с.

4. Дослідження практики внутрішнього аудиту і внутрішнього контролю в Україні: опитування українських компаній і банків про стан внутрішнього аудиту та внутрішнього контролю / Звіт Міжнародної фінансової корпорації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eu.com/UA/uk/Home>

5. **Каменська Т. О.** Внутрішній аудит: методологія та організація : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.09 – бух-

галтерський облік, аналіз та аудит / Т. О. Каменська ; Нац. акад. статистики, обліку та аудиту. – К., 2011. – 40 с.

6. **Пантелеєв В. П.** Концепція внутрішньогосподарського контролю діяльності підприємств: методологія, організація, розвиток : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / В. П. Пантелеєв ; Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. – К., 2009. – 40 с.

7. **Редько О. Ю.** Методологія та організація професійного аудиту в Україні. Стан та перспективи розвитку : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / О. Ю. Редько ; Держ. ком. статистики України, Держ. акад. статистики, обліку та аудиту. – К., 2009. – 40 с.

8. **Федорець М. С.** Бухгалтерський облік у кредитних спілках: організація і методика : автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / М. С. Федорець. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, 2009. – 19 с.

9. **Філозоп О. В.** Розвиток внутрішнього аудиту в Україні: організація і методика : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / О. В. Філозоп ; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир, 2010. – 20 с.

УДК 657.471

ВПЛИВ РЕГУЛЮЮЧИХ СТАТЕЙ НА ФОРМАТ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

ПИЛИПЕНКО Л. М., ДЕМСЬКА Ю. В.

УДК 657.471

Пилипенко Л. М., Демська Ю. В. Вплив регулюючих статей на формат фінансової звітності

У статті наведено передумови виникнення та використання регулятивів у бухгалтерському обліку. Критично проаналізовано призначення окремих регулятивних статей сучасного балансу та досліджено їхній вплив на оцінювання фінансово-майнового стану підприємства.

Ключові слова: регулятиви, регулюючі статті, баланс, фінансова звітність.

Бібл.: 10.

Пилипенко Любомир Миколайович – кандидат економічних наук, доцент, кафедра обліку та аналізу, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: lpilypenko@ukr.net

Демська Юлія Василівна – фахівець, Лабораторія управління вищим навчальним закладом, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: pikywka@i.ua

УДК 657.471

Пилипенко Л. М., Демская Ю. В. Влияние регулирующих статей на формат финансовой отчетности

В статье приведены предпосылки возникновения и использования регулятивов в бухгалтерском учете. Критически проанализировано назначение отдельных регулятивных статей современного баланса и исследовано их влияние на оценку финансово-имущественного состояния предприятия.

Ключевые слова: регулятивы, регулирующие статьи, баланс, финансовая отчетность.

Библ.: 10.

Пилипенко Любомир Николаевич – кандидат экономических наук, доцент, кафедра учета и анализа, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: lpilypenko@ukr.net

Демская Юлия Васильевна – специалист, Лаборатории управления высшим учебным заведением, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: pikywka@i.ua

UDC 657.471

Pilipenko L. N., Demskaya Y. V. The Impact of Regulatory Balance Sheets on the Format of Financial Statements

The reasons for appearing and using of regulatives in accounting are described. The unction of some modern regulatory balance sheets is critically analyzed and their impact on the assessment of financial-property status of enterprise is researched in this article.

Key words: regulatives, regulatory balance sheets, balance, financial statements.

Bibl.: 10.

Pilipenko Lyubomir N. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Accounting and Analysis, National University «Lviv Polytechnic» (vul. Stepana Bandery, 12, Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: lpilypenko@ukr.net

Demskaya Yuliya V. – Specialist, Laboratory of Managing the Higher Educational Institution, National University «Lviv Polytechnic» (vul. Stepana Bandery, 12, Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: pikywka@i.ua